

ЕКОЛОГІЧНЕ І ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1.733>*А. А. Лукомська**orcid.org/0000-0003-0907-9918**курсант ІІ курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ**А. С. Ярошенко**orcid.org/0000-0001-7072-0589**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри цивільного права та процесу**Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ***ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Постановка проблеми дослідження. Становлення та подальший розвиток України у світлі незалежної держави припадає на період суттєвих змін у сфері міжнародно-правових відносин. З огляду на багаті природні ресурси, історичний досвід, геополітичне становище, культурні традиції, а також досить потужний науково-технічний, інтелектуальний та екологічний потенціал, державна політика має бути спрямована на становлення України як впливової світової держави, яка здатна відігравати істотну роль у забезпеченні екологічної безпеки Європи.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває вивчення питань інтеграції. Інтерес для дослідників становить еволюція інституціоналізації ЄС як на національному, так і наднаціональному рівнях. Інтерес до європейського інтеграційного досвіду значно посилюється після підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншої, яка набула чинності 01.09.2017 року [1, с. 4–5].

Додаткової актуальності дослідження закордонного, зокрема європейського, досвіду правового регулювання набуває в межах євроінтеграційних прагнень нашої держави. Як слушно зазначається у науковій літературі, сучасні загальносвітові процеси інтеграції та глобалізації вимагають ефективної економічної взаємодії як між окремими країнами, так і між юридичними особами різної національної належності; рух капіталів, товарів і послуг набуває інтернаціонального характеру [2, с. 215].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок безпосередньо у розвиток досліджень у сфері екологічних аспектів у державному управлінні зробили такі українські вчені, як

В. Кравців, О. Веклич, О. Лазор, Л. Мельник та інші. Проте питання досвіду зарубіжних країн щодо вдосконалення механізмів державного управління в екологічній сфері залишається недостатньо дослідженим та потребує подальшого вивчення в контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави.

Метою статті є вивчення механізмів державного управління в екологічній сфері зарубіжних країн та можливостей застосування зазначеного досвіду для вдосконалення вітчизняного управління в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Одним із конституційно закріплених прав громадян України є право громадянина України на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Відповідні права громадян зафіксовані у статті 50 Конституції України, що містить формулювання про таке право та додає до цього права суміжне – право на відшкодування шкоди, завданої порушенням права на безпечне для життя і здоров'я довкілля [3].

Реалізації завдання охорони навколишнього природного середовища, раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки сприяє проведення ефективного та дієвого контролю в галузі охорони навколишнього середовища – державного екологічного контролю.

Щодо характеру впливу контролюючих органів слід зазначити, що такий вплив не можна зводити лише до систематичного спостереження, оскільки до повноважень контролюючих органів відноситься накладення стягнень, прийняття нормативних рішень тощо [4].

Зауважимо, що у зарубіжних країнах із метою екологічно безпечного розвитку суспільства були задіяні ефективні адміністративні, правові, а також економічні механізми щодо управління у сфері природокористування, забезпечено

якісним фінансуванням та стимулюванням діяльності у сфері охорони природи.

Окрім цього, досвід зарубіжних країн свідчить про те, що у екологічній сфері досить важливе місце займає інноваційна діяльність країни, сюди відносять: безпосередню реалізацію великомасштабних проектів (Велика Британія, Франція та США); систематичний розвиток цієї інфраструктури (Південна Корея та Японія); сприяння розповсюдженню проектів щодо створення сприятливого інноваційного середовища (Швейцарія, Швеція та Німеччина) [5, с. 11]. Іншими словами, виходячи з практики зарубіжних країн у контексті безпосереднього збереження довкілля, головне завдання зорієнтовано не стільки на подолання наслідків щодо завданої шкоди навколишньому середовищу, скільки на впровадження новітніх технологій для відповідного зменшення цієї шкоди, а також на попередження жакливих наслідків від антропогенного впливу на навколишнє середовище.

У більшості регіонів Європи функціонують відповідні агентства з технологій та інновацій, які створені шляхом підтримки держави та беруть безпосередню участь у підтримці інноваційної природоохоронної діяльності в регіонах за допомогою:

- надання допомоги щодо отримання ліцензій та патентів;
- проведення семінарських занять для вчених у сфері питань охорони здоров'я та управління відповідними знаннями;
- координації діяльності наукових організацій, установ, а також вищих навчальних закладів;
- створення трансферу технологій;
- надання допомоги у фінансуванні участі інноваційних суб'єктів щодо міжнародних виставок:
  - організації конкурсів в колі новаторів;
  - проведення інноваційних фестивалів та форумів;
- надання допомоги щодо виконання наукових тем студентам [6].

Звісно ж, не останнє місце займає й відповідна компетентність посадовців окремих державних органів, що приймають рішення у сфері розв'язання проблемних питань, а також поліпшення стану довкілля. Практика країн ЄС у сфері підвищення кваліфікації та навчання держслужбовців в галузі екології дозволяє враховувати професійні екологічні інтереси та рангувати ці інтереси за ступенем пріоритетності щодо тих, хто перебуває на безпосередньому навчанні за цими напрямками: екологічне право, переробка відходів, очистка стічних вод та водне господарство; енергозбереження, охорона ґрунтів; охорона навколишнього середовища на підприємствах та організаціях; регіональне планування екологічних програм; боротьба у сфері хімічного забруднення довкілля;

політика екологічного права; програми щодо економії води; освіта у сфері екологічного права; екологічне консультування, охорона біорізноманіття, міжнародні аспекти у галузі охорони природних ресурсів [7, с. 212].

Проведений аналіз досвіду зарубіжних країн дає змогу дійти висновку про безпосереднє застосування ефективних інструментів та важелів у сфері охорони навколишнього природного середовища. Окрім цього, серед країн Європи прикладом ефективного застосування економічних інструментів щодо реалізації політики у сфері екології, цілком можливо, може виступати Польща, використання досвіду якої є доцільним та досить корисним для успішного втілення важелів відповідної політики, а також схожості з українською державою соціальних та природних умов.

Варто зауважити, що Польща дотримується загального пріоритету політики у сфері екології, загальновизнаного щодо всіх країн ЄС, а саме недопущення забруднення довкілля за допомогою екологічної розважливості та передбачуваності. Реалізується це все шляхом використання «найкращих доступних технологій» (Best Available Technology (BAT), іншими словами, безпосереднього використання методів виробництва, що на сучасному рівні розвитку науково-технічних знань допомагають нам гарантувати якісну екологічну безпеку. BAT було запроваджено у 1984 році директивою 84/360 ЄЕС для безпосередньої боротьби із забрудненням атмосферного повітря.

Вважаємо за потрібне також зауважити, що безпосередньо до ринкових регуляторів природокористування, що є часто використовуваними в Польщі, належать:

1) Податкові субсидії, а також пільги. Метою їх є стимулювання більш активного використання новітніх науково-технічних досягнень. Відповідні втрати коштів з бюджету через впровадження податкових субсидій компенсуються надходженням від оподаткування підприємств, які застосовують екологічно небезпечні технології або виготовляють екологічно шкідливі продукти.

2) Екологічний податок. Саму концепцію цього оподаткування розробники створювали з таким розрахунком, щоб певні організації та підприємства, виробництво яких є екологічно безпечним, не опинилися у становищі, яке є не вигідним порівняно з конкурентами внаслідок подорожчання продуктів.

3) Окремі платежі за забруднення навколишнього середовища: плата за спеціальне використання ресурсів природного світу, через забруднення довкілля, а також інші різновиди негативного впливу на навколишнє природне середовище.

4) Пільгові позики. Це є досить суттєвою умовою щодо безпосереднього підтримання

природоохоронних інвестицій виробниками. Сам перелік пільгових позик містить у собі певні методи, що заслуговують на увагу, а саме субсидовані та безвідсоткові позики. Сюди відносять різні види пільгового кредиту для підтримки суб'єктів господарювання у фінансовій сфері, які запроваджують природоохоронні та ресурсозберігаючі технології.

5) Ціноутворююча реформа. За допомогою диференціації цін щодо екологічно забрудненої та екологічно чистої продукції можна досягти суттєвих результатів у сфері зменшення забруднення навколишнього природного середовища [8].

Тож зазначимо, що безпосередній аналіз практики зарубіжних країн у плані реалізації екологічної політики демонструє нам доцільність практичних заходів щодо реформування та фінансування відповідної екологічної політики, що є запорукою забезпечення досить якісного збереження довкілля, раціонального використання потенційних та реальних ресурсів природи, подальшої підтримки розвитку державної економіки.

Висновки. Для подальшого вдосконалення вітчизняного механізму державного управління у галузі охорони довкілля на шляху до міжнародної інтеграції у світову спільноту необхідно передусім акцентувати увагу на досвід зарубіжних країн у цій сфері, відповідно країн, які є членами ЄС. Вважаємо, що доцільним є подальше поглиблене вивчення практики управління зарубіжними країнами у сфері екологічної діяльності з метою запровадження комплексного механізму управління охороною навколишнього природного середовища за допомогою впровадження новітніх важелів, методів, інструментів у цій сфері. Окрім цього, пропонуємо приділити особливу увагу відповідним інноваційно-інвестиційним процесам спрямування в галузі екології, адже нашій державі потрібно вміння відповідати на сучасні виклики в контексті охорони навколишнього природного середовища. Тому, щоб усе це реалізувати, на нашу думку, першочерговим завданням є розроблення програми інноваційно-інвестиційного розвитку на місцевому, регіональному, а також державному рівнях. Не менш важливо надалі сприяти здійсненню децентралізації повноважень та функцій держави у сфері підтримки екологічної діяльності, безпосередньому підвищенню ефективності інформаційного та нормативного забезпечення, що за відповідної підтримки з боку держави дасть можливість суттєво поліпшити рівень життя громадськості, допоможе забезпечити сталий еколого-економічний розвиток як нашої держави загалом, так і окремих регіонів; покращить стан довкілля, що нарешті дозволить українській державі стати повноцінним членом світового співтовариства.

Література

1. Резворович К.Р., Юнін О.С., Круглова О.О. та ін. Реформування цивільного права в умовах євроінтеграції : навч. посіб. / Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. 180 с.
2. Ярошенко А.С., Костенко О.М. Адаптація законодавства України до *acquis communautaire* у сфері публічних закупівель. *Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 8 червня 2018 р.). К.: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 215–217. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Kiev-2018-56800849.pdf (дата звернення: 04.03.2021).
3. Ярошенко А. С., Голобородько В. В. Правові аспекти законодавчого регулювання права громадян на доступ до інформації про стан довкілля. Електронне наукове фахове видання «*Порівняльно-аналітичне право*». 2019. № 5. С. 217–220.
4. Костенко О., Ярошенко А. Здійснення державного контролю у сфері публічних закупівель. *Юридичний журнал «Право України»*. 2020. № 10. С. 171–183. DOI <https://doi.org/10.33498/loou-2020-10-171>.
5. Павленко О.В. Перспективи розвитку підприємництва в області екології и его законодательного регулювання (інформаційно-аналітичний матеріал). *Проблеми оточуючої середовища и природних ресурсів: Обзорная інформація*. 2003. № 5. С. 11.
6. Дегтярьова І.О. Інструменти інноваційного розвитку регіону: зарубіжний та вітчизняний досвід застосування. *Державне управління: теорія та практика*. 2010. № 1. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10diovdz.pdf> (дата звернення: 04.03.2021)
7. Салатюк Н.М. Зарубіжний досвід регулювання природокористування та охорони навколишнього середовища. *Наукові праці НУХТ*. 2010. № 36. С. 210–214.
8. Аналіз досвіду Європейського співробітництва щодо формування і втілення інституцій та інструментів екологічної політики. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/840/> (дата звернення: 04.03.2021).

Анотація

Лукомська А. С., Ярошенко А. С. Досвід зарубіжних країн щодо вдосконалення механізмів державного управління в екологічній сфері в контексті євроінтеграції. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню досвіду зарубіжних країн щодо вдосконалення механізмів державного управління в екологічній сфері та можливостей його використання в Україні, з огляду на євроінтеграційні прагнення нашої держави.

Нині проблематика питання досвіду зарубіжних країн щодо вдосконалення державного управління в екологічній сфері є доволі актуальною. Тому важливо зазначити, що у цій статті проаналізовано досвід саме зарубіжних країн, що, у свою чергу, висвітлює основні напрями тенденції у розвитку окремих правовідносин у сфері «людина – навколишнє середовище», в розвинутих країнах характеризується використанням відповідного правового підходу, а також виокремлено проблематику науково-обґрунтованої взаємодії, формування «екологічної правосвідомості» громадськості, повернення або збереження державної власності на природні ресурси. Також нами було зазначено суттєві недоліки українських чинних механізмів

державного управління відповідно до екологічної сфери. Таким чином, на основі викладених результатів дослідження були сформовані окремі висновки, які містять у собі основні заходи, що є вкрай необхідними задля подальшого вдосконалення механізмів державного управління в екологічній сфері у контексті євроінтеграції.

Робиться висновок, що першочерговим завданням є розроблення програми інноваційно-інвестиційного розвитку на місцевому, регіональному, а також державному рівнях. Не менш важливо надалі сприяти здійсненню децентралізації повноважень та функцій держави у сфері підтримки екологічної діяльності, безпосередньому підвищенню ефективності інформаційного та нормативного забезпечення, що за відповідної підтримки з боку держави дасть можливість суттєво поліпшити рівень життя громадськості, допоможе забезпечити сталий еколого-економічний розвиток як нашої держави загалом, так і окремих регіонів.

Ключові слова: механізми державного управління, досвід зарубіжних країн, умови вдосконалення, охорона навколишнього середовища, сфера екологічного права.

Summary

Lukomska A. A., Yaroshenko A. S. Experience of foreign countries in improving public administration mechanisms in the environmental sphere in the context of European integration. – Article.

The article is devoted to the study of the experience of foreign countries in improving the mechanisms of Public Administration in the environmental sphere and the possibilities of its use in Ukraine, taking into account the European integration aspirations of our state.

Today, the problem of the experience of foreign countries in improving public administration in the environmental sphere is quite relevant. Therefore, it is important to note that this article analyzes the experience of foreign countries, which, in turn, highlights the main trends in the development of certain legal relations in the field of "person – environment" in sufficiently developed countries characterized by the use of an appropriate legal approach, as well as highlights the problems of scientifically based interaction, the formation of "environmental legal awareness" of the public, the return or preservation of state ownership of Natural Resources. We also noted the significant shortcomings of the current Ukrainian public administration mechanisms in accordance with the environmental sphere. Thus, based on the presented results of the study, separate conclusions were formed that contain the main measures that are extremely necessary for further improvement of Public Administration mechanisms in the environmental sphere in the context of European integration.

It is concluded that the primary task is to develop a program of innovative and Investment Development at the local, regional, and state levels. It is equally important to further promote the implementation of decentralization of powers and functions of the state in the field of support for environmental activities, directly improve the effectiveness of information and regulatory support, which, with appropriate support from the state, will provide an opportunity to significantly improve the standard of living of the public, help to ensure the sustainable ecological and economic development of both our state as a whole and individual regions.

Key words: public administration mechanisms, experience of foreign countries, conditions for improvement, Environmental Protection, sphere of environmental law.